

ŞEHİR VE SANAT ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Çağatay AKENGİN

Prof. Dr. Кыргыз Түрк "Манас" университети, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Кыргызско-Турецкий университет "Манас", Kyrgyz-Turkish Manas University, Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, çağatay.akengin@manas.edu.kg, Orcid ID: 0000-0002-2170-8708

Akengin, Çağatay. "Şehir ve Sanat Üzerine Bir Değerlendirme". Kalemîşi 19 (2021 Güz): s. 210-214. doi: 10.7816/kalemisi-09-19-08

ÖZ

Bu çalışmada; şehir sanat ilişkisi ele alınmış ve şehrin sanat ve sanatçılar üzerindeki etkisine değinilmiştir. Medeniyetlerin zirveye ulaştığı şehirlerde edebiyat, mimari, resim v.b sanat dallarının insanlar üzerindeki etkileri üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Şehir, sanat, medeniyet, kültür

Makale Bilgisi:

Geliş: 11 Eylül 2021

Düzeltilme: 19 Ekim 2021

Kabul: 17 Kasım 2021

Giriş

Günümüz Türkiye'sinde uygarlık diye de yâd edilen medeniyet, ismini şehirle ilgili olan anlamında Medine şehrinde alır. Medeniyetin yani diğer adıyla uygarlığın yansımalarına daha çok şehirlerde rastlanır. Mimari, resim, heykel, musiki ve edebiyat ürünlerinin üretildiği mekânlar öncelikle şehirlerdir.

“Nâgehân ol şâra vardım

Ol şârı yapılırd gördüm

Ben dahi bile yapıldım

Taş u toprak arasında”

Hacı Bayram Veli, bu dörtlüğünün yer aldığı şiirin de inşa edilmekte olan bir şehre ansızın vardığında, bir yandan şehir yapılırken kendi varlığının da yeniden yapılanıp varlık kazandığını söyler. Şehrin mimarisinde mabetler, hanlar, kervansaraylar, iskân yerleri, pazar alanları, caddeleri, sokaklar ve benzeri daha nice yapılar yer alır. Şehirde plastik öğelerin yanısıra, o mekânlar da vücut bulan sözlü ve sesli sanat ürünleri de yer alır. Mabetlerdeki ritüellere eşlik eden musiki ve edebiyat ürünleri vardır. Bunlar da plastik öğelerle birlikte var olurlar.

Sanatın şehirleri tercih etmesinin kendine göre sebepleri vardır. Her şeyden önce sanat ürünleri muhatap arar. Hitap edilecek kitle çoğunlukla da şehirler de yaşar. Şehirler, insanoğlunun mahşeri durumundadır. Etkileşimler ve hesaplaşmalar oralarda zemin bulur.

İnsan bünyesinde var olan organlarla şehirde yer bulan birimler arasında da bir paralellik görülür. Mesela hanlar ve kervansaraylar, şehrin dışı açılan kulakları gibidir. Mabetler insan ruhunun ihtiyaçlarına cevap vermektedir. Necip Fazıl'ın dizeleri de insan ruhundaki aydınlıkların, şehrin yapısından yansıdığı ifadesidir:

“Söndürün lambaları uzaklara gideyim

Nurdan bir şehir gibi ruhumu seyredeyim”

Yahya Kemal, “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” şiirinde mimari öğelerle şiirin, musikinin tarihle ve zamanla harmanlanışını dile getirmiştir. Şair, geçmiş zaman insanlarını aynı mabette buluşturur. Süleymaniye'nin heybetiyle ile bu şiirin görkemini yarıştırdığı gibidir. Yine Yahya Kemal, İstanbul'u anlatan başka bir şiirinde de şehrin estetiğini anlatır:

“Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,

Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan”

Fransız şair ve yazar Victor Hugo, Notre-Dame'ın Kamburu romanında görkemli bir katedrali romanın merkezi halinde işler. Şairler ve yazarlar, şehrin dışındaki, tabiat zenginliklerinden edindikleri ilham ve izlenimleri şehirlere taşırlar. Son yıllarda yaygınlaşan resim çalıştaylarında ressamların, tabiatı bir atölye gibi kullandıkları görülmektedir ki bu da bir bakıma tabiatın şehir mekânlarına taşınmasıdır. Cengiz Aytmatov'un birçok eserinde kahramanların varış noktasının şehir olduğu görülür.

Kırlar ve ırmak boylarını dolaşan Yunus Emre de;

“Kastım budur şehre varam

Feryâd-ü figan koparam!”

diyerek mesajlarını şehre ulaştırma amacıyla olduğunu dile getirir.

Şehirler edebiyata konu olduğu kadar resme de kaynaklık etmiştir. Şehir manzaraları ve yaşantısı ressamların ilgi odağı olmuş, şehre dair gözlemlerini çalışmalarına aktarmışlardır.

İtalyan ressam Antonio Canaletto da "Veduta"ları ile ünlüdür. Veduta, İtalyancada görünüm anlamına gelmektedir. Ancak sanatsal anlamda, bir şehrin detaylı görünümüne yer veren resim ya da gravürleri de ifade etmektedir. Canaletto hem belgelemek amacıyla gözlemediği şehir görünümüne yer vermiş hem de zihnindekileri eserlerine aktardığı hayali şehir görünümleri resmetmiştir. Venedik, onun sanatında ayrı bir yer tutar. Sanatçı, Venedik şehrinin manzaralarını çalışmış ve resimlerinde şehri yüceltme çabasına girmiştir. Önemli mimari eserleri kendisine konu edinmiştir.

Resim 1: Canaletto'nun 'Büyük Kanal'ın Carità'ya Bakan Ağız' (1729-30)

Türk resminde, şehre en çok atıfta bulunan ressamların başında Devrim Erbil gelir. Onun resminde İstanbul, başlıca unsurdur. Devrim Erbil, Ezgi Aşık ile yapmış olduğu söyleşisinde İstanbul'la ilgili duygularını şöyle dile getirir "İstanbul'un her köşesi benim farklı bir şiirsel yanıma kucaklar.

"İstanbul'un hepimiz için bir önemi var. Çünkü İstanbul'da Türkiye'nin birçok yerinde olmayan bir şey var; tarih var, üç imparatorluğa başkentlik etmiş on bin yıllık kent var, kültürel birikim var. İstanbul her şey demek, İstanbul'un her köşesi benim farklı bir şiirsel yanıma kucaklar. Ben nasıl kuşları alıp kanatlarını suya değdiriyorsam, gökyüzünde bulutlarla kucaklaştırıyor ve insanların hayal güçlerini alıp götürüyorsam... İnsanlara resimlerimle 10 saniye mutluluk nefesi verebiliyorsam, bir sanatçı için bundan daha güzel bir şey olamaz" (Aşık, 2021).

Erbil'in eserlerini incelediğimizde şehirden, şehir mimarisinden, yaşantısından beslendiğini söylemek mümkün. Sanatçı şehir aracılığı ile insanlara ulaşma yolunu seçmiş ve plastik unsurlarla kendine has bir üslup geliştirmiştir.

Resim 2: Devrim Erbil İstanbul, Galata'nın Kuşları 2020

Sonuç

Şehirlerin sanat üzerindeki etkisi, şehir kültürü olgusunu da beraberinde getirmektedir. Medeniyetlerin barındırdığı kültürel yapının maddi ve manevi unsurları, kentler de ve kent yaşamında şekillenmektedir. Bu yapı içerisinde şekillenen sanat da şehir kültürü içerisinde etkileşime girerek kendini geliştirme ve ifade etme olanağı bulmaktadır. Her şehir kendi kültürünün ve medeniyetinin yansımasıdır. Dolayısıyla şehirler içinde barındırdığı insanlara benzemektedirler. İşıtsel, görsel ve işitsel-görsel sanatları incelediğimiz de bu etkileşimin çarpıcı örnekleri ile karşılaşmaktayız. Yahya Kemal'in "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" şiirin de olduğu gibi. Şehrin mimarisinin insanlara sunduğu yaşam biçimi, sanatçıyı ve dolayısıyla sanatı da şekillendirmektedir. Kentlerin bize sunduğu görsel yansımaların yanısıra önemli işlevleri de vardır. Kentler, müzeler, galeriler aracılığıyla kültürel belleğimizi de muhafaza eder. Sanat her zaman kendisini ifade edecek geniş kitlelere ihtiyaç duyar. Dolayısıyla şehirler, sanat ve sanatçı için uygun zemin oluşturmaktadır. Bu pencereden baktığımızda da sanat gelişmek için şehirlere, şehirler de gelişimini devam ettirebilmek için sanata ihtiyaç duyar. Bu etkileşim gelişmiş uygarlıkların ortaya çıkmasının yanısıra evrensel kültüre de katkı sağlar.

Kaynaklar

Resim :1 Canaletto <https://www.otuzbeslik.com/yazilar/sanat-tarihinde-kent-manzaralari> adresinden 20/12/2021 tarihinde alınmıştır.

Resim 2: <https://www.benimkoleksiyonum.com/devrim-erbil---istanbul-galatanin-kuslari-2020-imzali-ozgun-baski> adresinden 22/10/2021 tarihinde alınmıştır.

Aşık. E <https://www.dunyabizim.com/soylesi/devrim-erbil-istanbul-un-her-kosesi-benim-farkli-bir-siirsel-yanimi-kucaklar-h29628.html> adresinden 20/10/2021 tarihinde alınmıştır

AN EVALUATION ON CITY AND ART

Abstract

In this study, the relationship between city and art is discussed and the effect of the city on art and artists is mentioned. In the cities where civilizations reached their peak, the effects of literature, architecture, painting on people were tried to be examined.

Keywords: City, art, civilization, culture